



Kuriteohvrite kaitse ja toetamine COVID-19 pandeemia ajal – head tavad selle kohta, kuidas kohelda perevägivald, küberkuritegevuse ja vihakuritegude ohvreid

(Õigusküsimuste peadirektoraadi kogutud andmed)

VASTUTUSE VÄLISTAMINE. Käesolevas dokumendis juhitakse tähelepanu kuriteohvrite olukorrale COVID-19 pandeemia ajal ja tuuakse näiteid valitud headest tavadest. Näited ei ole ammendavad ja need on esitatud üksnes teavitamise eesmärgil. Tegemist on ülevaadet dokumendiga, mis ei ole liikmesriikidele ega Euroopa Komisjonile siduv. See vastutuse välistamise klausel täiendab vastutuse välistamise üldklauslit, mis on kättesaadav aadressil https://e-justice.europa.eu/content_legal_notice-365-et.do?init=true.

Ohvrite kaitse ja toetamine on COVID-19 pandeemia ajal pakiline teema. Eelkõige perevägivald ohvrite olukord on suhtlemisdistsantsi hoidmise ja isolatsiooni nõude tõttu eriti raske.

Liikmesriike õhutatakse võtma oma **COVID-19 puhangust tingitud eriolukorrale reageerimise riikliku kava** raames erimeetmeid perevägivald ohvrite toetamiseks ja kaitsmiseks. Eriti oluline on tagada neile võimalus saada hõlpsasti veebipõhiseid ja muid tugiteenuseid, sealhulgas psühholoogilist abi ja muid sotsiaalteenuseid. Samuti on oluline tagada ohvrite füüsiline kaitse.

Mitu meediakanalit on teatanud perevägivald muret tekitavast kasvust Euroopas COVID-19 pandeemia ajal. Näiteks Prantsusmaal suurenes perevägivald juhtumite arv 32%¹. Hispaanias sai perevägivald hädaabinumber liikumispriirangute esimese kahe nädala jooksul 18% rohkem kõnesid kui samal ajavahemikul kuu varem². Belgias teatas perevägivald ja tõrjutuse vastu võitlev Collectif contre les Violences familiales et l'Exclusion oma tugitelefoni teatud kõnede kolmekordsest kasvust³.

Komisjon on avaldanud perevägivald ohvrite toetamist käsitleva teabe temaatilisel COVID-19 veebilehel⁴. Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut on loonud COVID-19 veebilehe, mis sisaldab teavet soolise vägivald ohvritele⁵. Ka Euroopa Nõukogul on eraldi veebileht

¹ Euroopa naiste surverühma poliitikaülevaade (https://womenlobby.org/IMG/pdf/ewl_policy_brief_on_covid-19_impact_on_women_and_girls-2.pdf).

² <https://www.nytimes.com/2020/04/06/world/coronavirus-domestic-violence.html>.

³ <https://www.bbc.com/news/world-europe-52216966>.

⁴ https://e-justice.europa.eu/content_impact_of_the_covid19_virus_on_the_justice_field-37147-en.do.

⁵ <https://eige.europa.eu/covid-19-and-gender-equality/gender-based-violence>.

naiste õiguste ja COVID-19 pandeemia kohta⁶. Ohvriabiorganisatsioonid, nagu Victim Support Europe, on samuti loonud temaatilised COVID-19 veebilehed⁷.

Allpool on esitatud mõned näited heade tavade kohta, kuidas tagada perevägivalla ohvritele toetus ja kaitse pandeemia ajal. Esitatud loetelu ei ole täielik.

Kuidas suhelda ohvritega pandeemia ajal?

Liikmesriike kutsutakse üles *korraldama teadlikkuse suurendamise kampaaniaid*, et tagada perevägivalla ohvritele vajalik teave teenuste kohta, mida nad saavad kasutada hädaolukorras kaitse ja toetuse saamiseks. Sellised kampaaniad on juba käimas mitmes liikmesriigis⁸. Eriti oluline on tagada, et isikud, kes võivad liikumispriirangute ajal kokku puutuda perevägivalla ohvritega, saaksid anda neile teavet kättesaadava toetuse ja kaitse kohta. Sellega seoses tuleks erilist tähelepanu pöörata tervishoiutöötajatele (sealhulgas farmatseutidele), supermarketite töötajatele või postitöötajatele. Ka politseiametnikud peaksid olema nii varasemate kui ka uute perevägivalla juhtumite suhtes eriti valvsad.

Laialdaselt tuleks levitada teavet perevägivalla ohvrite toetamiseks mõeldud veebisaitide ja abitelefoni kohta. Teavet perevägivalla ohvritele pakutavate lähimate tugiteenuste kohta leiab näiteks siit: <https://www.wave-network.org/find-help/>.

Kuidas kuriteost teatada?

Isolatsioonis olevatel perevägivalla ohvritel peab olema võimalik kuriteost hõlpsalt teatada. Muu hulgas peavad nad saama hõlpsalt politseiga ühendust võtta ja juhtunust teada anda, näiteks tekstisõnumi või veebivestluse kaudu, ning neil peaks olema võimalik kasutada arstide, farmatseutide või postitöötajatega suheldes koodsõnu. On oluline, et kohtusüsteemid jätkaksid pandeemia ajal tööd selle nimel, et väärkohtlejad võetakse vastutusele ja naistevastases vägivallas süüdi mõistetud isikuid peetakse vajaduse korral kinni. Kohtumenetluse peatamine või edasilükkamine võib tekitada ohvritele märkimisväärseid probleeme. Oluline on tagada, et olenemata liikumispriirangutest (näiteks Prantsusmaal) antakse kuritegude toimepanijate vastu jätkuvalt välja eri lähenemiskeelde.

Ohvritega suhtlemise ja kuritegudest teatamise parandamise heade tavade näited on järgmised:

- Hispaanias ja Prantsusmaal on käivitatud teavituskampaaniad, et tutvustada naistele võimalusi häda korral apteekides abi otsimiseks.
- Iirimaal püüavad politseiteenistused jõuda varasemate perevägivalla ohvriteni, et tagada nende heaolu.
- Saksamaal on avaldatud nõuanded vägivalla vältimiseks (Survival-Kit für Männer unter Druck).

Kuidas korraldada toetust ja kaitset?

⁶ <https://www.coe.int/en/web/genderequality/women-s-rights-and-covid-19>.

⁷ <https://victimsupport.eu/covid-19-information/>.

⁸Näiteks Prantsusmaal, Itaalias, Portugalis, Hispaanias.

Väga oluline on lisada COVID-19 pandeemiaks valmisoleku ja sellele reageerimise kavadesse olulised teenused, mida koduvägivalla juhtumite korral pakkuda, neid rahastada ning teha kindlaks viisid, kuidas muuta need kättesaadavaks suhtlemisdistsantsi hoidmise kontekstis. Liikmesriike kutsutakse üles tunnistama varjupaiga pakkumine oluliseks teenuseks, seadma apteekides ja toidukauplustes sisse hädaolukorra hoiatussüsteemid ning looma naistele turvalised võimalused toetust saada. Samuti kutsutakse liikmesriike üles hoidma varjupaigad ja hädaolukorra majutuskohad avatud kõigile naistele ja lastele, kes peavad oma kodust kaitse saamiseks lahkuma, ning hõlbustama juurdepääsu nendele teenustele.

Ükski ohver ei tohiks tunda, et tal ei ole pandeemia tõttu võimalik tugiteenistustega ühendust võtta.

Lisaks peaksid tervishoiuasutused tegema kindlaks perevägivalla ohvritele kohapeal kättesaadavad teenused ja andma nende kohta teavet. Maailma Terviseorganisatsiooni soovitusel tuleb kiiremas korras uurida e-tervise ja telemeditsiini kasutamise võimalusi naistevastase vägivallaga turvaliseks tegelemiseks.

On oluline, et liikmesriigid tagaksid piisavad vahendid ja investeeringud internetipõhistesse teenustesse ja tugiteenustesse. Digitaalne kontakt ohvritega on sel ajal väga oluline, kuid ohvritel võib olla raske kodus väärkohtleja kõrval helistada. Ülimalt tähtis on tagada, et abitelefoniid pakuksid teenuseid veebivestluse või tekstisõnumite vormis, et ohvrid saaksid ka kodus olles abi otsida⁹. COVID-19 pandeemia võib olla võimalus luua jätkusuutlikke struktuure, mis kaitsevad naisi vägivalla eest¹⁰.

Allpool on esitatud näited heade tavade kohta, mida perevägivalla ohvrite suhtes COVID-19 puhangu ajal kohaldada.

Lisada ohvrite toetamine ja kaitse pandeemiast tingitud eriolukorrale reageerimise riiklikesse kavadesse

- *Võimaldada perevägivalla ohvritel otsida abi tugiteenistustelt.* Itaalias on perevägivalla ohvriks langenud naistel lubatud kodust lahkuda ja minna lähimasse tugiteenistusse, ilma et politseiasutused neid rangete liikumispääsude rikkumise eest üles annaks ja karistaks¹¹.
- *Tunnistada perevägivalla ohvrite toetamine ja kaitse oluliseks teenuseks.* Hispaanias on perevägivalla ohvrite tugi- ja kaitseteenused tunnustatud oluliseks teenuseks, et neid oleks võimalik pidevalt osutada.
- *Luu naiste varjupaikade ja naiste nõustamise infrastruktuuri jaoks sotsiaalkaitse katusorganisatsioon.* Saksamaal sisaldab valitsuse sotsiaalkaitse abipakett vahendeid,

⁹ <https://time.com/5803887/coronavirus-domestic-violence-victims/>.

¹⁰ <https://www.preventionweb.net/experts/oped/view/71320>.

¹¹ https://www.repubblica.it/cronaca/2020/03/21/news/elena_bonetti_se_subite_violenza_chiedete_aiuto_andate_al_centro_antiviolenza_e_nessuno_vi_multera_-251867069/?ref=RHPPLF-BH-I251880435-C8-P3-S1.8-T1&refresh=ce.

millega kindlustatakse sotsiaalteenuste osutajad koroonaviiruse tagajärgede vastu, luues vägivallaohvritele kaitset pakkuvate asutuste jaoks sihipärased turvavõrgud¹².

- *Suurendada rahastamist.* Austrias toetatakse kriisi ajal vägivalla all kannatavaid naisi ja tütarlapsi rahaliselt¹³. Prantsusmaal eraldati perevägivalla tugiteenuste osutamiseks miljon eurot.

Luu digilahendused

- *Luu perevägivalla ohvritele e-posti teenus / veebivestluse teenus / abiliin.* Portugalis loodi e-posti teenus, et vastata perevägivallaga seotud küsimustele ja abipalvetele¹⁴. Austrias võttis valitsus kasutusele ööpäev läbi toimiva abitelefonini soolise vägivalla ohvritele¹⁵. Saksamaal osutatakse perevägivalla ohvrite abitelefonini kaudu nõustamisteenust ööpäev läbi 18 keeles. Teave liikmesriikides vägivallaohvritele mõeldud abitelefonide kohta on kättesaadav aadressil https://eige.europa.eu/sites/default/files/helplines_web_final_17042020.png.
- *Töötada välja spetsiaalsed mobiilirakendused.* Itaalias on välja töötatud spetsiaalne rakendus, et anda naistele võimalus võtta viivitamata ühendust õiguskaitseasutustega¹⁶.

Kaasata kodanikuühiskond

- *Pakkuda varjupaikadele alternatiivseid lahendusi, et perevägivalla ohvrid saaksid turvaliselt karantiinis viibida.* Mitmes liikmesriigis toetavad valitsused rahaliselt hotellitubade rentimist, et ohvrid saaksid seal ohutult karantiinis viibida¹⁷. Hispaanias on kriisi ajal antud hädaolukorra varjupaikade käsutusse uusi ruume. Saksamaal julgustatakse ametiasutusi leidma praktilisi lahendusi COVID-19 puhanguga seotud varjupaikade nappusele, näiteks rentima lühemaks ajaks hotellitube ja puhkekortereid.

Teatavate kuritegevuse vormide sagenemine pandeemia ajal – küberkuritegevus ja vihakuriteod

Liikmesriigid peaksid samuti olema eriti valvsad teatavat liiki kuritegude sagenemise suhtes pandeemia ajal ning tagama, et nende ohvritele pakutakse tuge ja kaitset.

Europoli sõnul pakub COVID-19 pandeemia kurjategijatele uusi võimalusi kasutada kuritegelikel eesmärkidel ära kodanike hirmu ja muutunud töötingimusi¹⁸. Toime on pandud märkimisväärne hulk küberrünnakuid ja oodata on nende arvu suurenemist. Kaugtööd

¹² <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/aktuelles/presse/pressemitteilungen/bundesministerin-giffey-verabredet-mit-den-bundeslaendern-konkrete-hilfsmassnahmen-fuer-frauen-in-der-corona-krise/154100>.

¹³ <https://www.frauenring.at/opferschutz-corona-krise-ausgebaut>.

¹⁴ <https://www.cig.gov.pt/2020/03/covid-19-novo-email-apoio-na-area-da-violencia-domestica/>.

¹⁵ <https://orf.at/stories/3157761/>.

¹⁶ <https://www.nbcnews.com/news/world/european-countries-develop-new-ways-tackle-domestic-violence-during-coronavirus-n1174301>.

¹⁷ <https://www.nbcnews.com/news/world/european-countries-develop-new-ways-tackle-domestic-violence-during-coronavirus-n1174301>.

¹⁸ <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis>.

tegevate inimeste arvu suurenemine on mitmekordistanud küberkurjategijate võimalusi kasutada ära soodsat olukorda¹⁹ ja inimeste haavatavust.

Europol on koostanud üldsuse küberturvalisuse tagamiseks nõuanded küberrünnakute ennetamiseks ja teadlikkuse suurendamiseks²⁰. Suurenenud riskide ajal on eriti oluline vanemlik järelevalve lapse tegevuse üle internetis, samuti on oluline kaitsta elektroonilisi seadmeid salasõna, PIN-koodi või biomeetriliste tunnustega ning teha oste usaldusväärsetelt internetimüüjatelt (pärast nende kohta antud individuaalse tagasiside kontrollimist).

Lisateavet turvalise veebikasutuse kohta leiab siit: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/digital_en.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet on teatanud, et enamikus ELi liikmesriikides on saagenud teatavate rahvus- või etniliste kogukondade vastu suunatud rassismi, ksenofoobia ja sallimatuse ilmingud, mis on seotud COVID-19 pandeemiaga²¹.

Liikmesriigid peaksid väenukuritegude ohvreid puudutavate meetmetega soodustama väenukuritegudest teatamist, uurima põhjalikumalt selliste kuritegude ajendeid ja toetama ohvreid.

¹⁹ <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>.

²⁰ <https://www.europol.europa.eu/activities-services/public-awareness-and-prevention-guides/make-your-home-cyber-safe-stronghold>.

²¹ <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/covid19-rights-impact-april-1>.